

huishwaluweninventarisatie in de stad groningen in 1984 t/m 1986

Anne van Dijk

1. Inleiding

Het is algemeen bekend dat het broedbestand van de huishwaluw in Nederland de laatste jaren enorm afneemt. Helaas ontbreken gegevens hierover uit de stad Groningen. Voorzover bekend zijn er slechts twee inventarisaties uitgevoerd: in 1968 door Eduard Koopman en in 1971 door C.J.N. afd. Alcedo Groningen. Het leek me daarom zinvol de stad weer te inventariseren. In 1985 werd de stad vrij volledig geteld. De tellingen van 1984 en 1986 zijn onvolledig.

2. Werkwijze

Alle inventarisaties zijn per fiets uitgevoerd. Aan de hand van een stadsplattegrond zijn (met name in 1985) bijna alle straten afgereden, hoofdzakelijk in juli en augustus. Genoteerd werden: straat en huisnummer, de windrichting waarop de nesten zich bevonden en de situering van de nesten (ondergrond, soort overkapping e.d.) Vermeld dient nog te worden, dat alleen vanaf openbare terreinen is geteld, hetgeen betekend dat in dichtbebouwde gebieden niet

	<u>1968</u>	<u>1971</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>	<u>1986</u>
WIJKEN VAN VOOR 1950					
De Hoogte	28]-	17	2(onv)	6	6
Indische Buurt	7			-	-
Korrewegwijk		9	n.g.	-	n.g.
Concordiabuur	1		n.g.	-	-
Plantsoenbuurt	4		n.g.	-	-
Oranjobuurt	7	12	n.g.	6	3(onv)
Kostverloren/ Schildersbuurt	13		1(onv)	3	2(onv)
Zeeheldenbuurt			5	8	8
Binnenstad-oost		-	n.g.	15	12(onv)
Oosterparkwijk	23	29	n.g.	3	1-2(onv)
Grunobuurt	8		8	6	4
Rivierenbuurt	13		n.g.	-	n.g.
Helpman	11		n.g.	5	6
Rijksweg 41			7	7	3
Peizerweg			n.g.	3	2
Villabuur	2		n.g.	-	n.g.
UITBREIDINGSWIJKEN 1950-1970					
Vinkhuizen			n.g.	28	17
Paddepoel		1	9	10	1
Selwerd		18	9(onv)	17	12
Laanhuisen			7	7	2
Coendersborg	20	22	n.g.	4	8
De Wijert		1	n.g.	-	n.g.
UITBREIDINGSWIJKEN NA 1970					
Beyum			-	2?	n.g.
WERKGEBIEDEN					
Industrieter. t.n.v					
De Hoogte			n.g.	n.g.	1
Ac. Ziekenhuisgebied			n.g.	2	n.g.
Niet te achterhalen		35			
nestplaats	-----	-----	-----	-----	-----
Totaal	137	144	(48)	130-132	88-89

Tabel 1: Overzicht van het aantal bewoonde nesten van de huishwaluw in de stad Groningen in 1968, 1971 en van de jaren 1984 t/m 1986, gerangschikt naar ouderdom van de wijken.

n.g. = niet geteld; (onv)=onvolledig; ?=mogelijk.

bronnen: 1968 Eduard Koopman, 1971 archief C.J.N. afd. Groningen.

alle achterkanten van de huizen zijn bekeken. Aanvullend werden gegevens gebruikt van Buitenbedrijf B.B.Z.

3. Resultaten

3.1. Aantallen

In tabel 1 zijn de resultaten per wijk weergegeven, gerangschikt naar ouderdom van de wijk. Ook zijn de totalen per wijk van de inventarisaties uit 1968 en 1971 opgenomen. Uit 1971 heb ik een aantal nestplaatsen niet kunnen achterhalen. Wel is duidelijk dat deze plaatsvonden in andere wijken dan die waar in tabel 1 aantallen achter vermeld staan. Bijna alle broedlokaties bevinden zich in wijken die voor 1970 gebouwd zijn. De absentie van de huiszwaluw als broedvogel in de uitbreidingswijken van na 1970 moet gezocht worden in het ontbreken van geschikte broedgelegenheid, in de vorm van huizen met overstekende daken. Foudragerende exemplaren worden wel regelmatig waargenomen. De 2 mogelijke broedgevallen in Beyum (2 paar met nauwelijks vliegvlugge jongen) vonden waarschijnlijk plaats aan een boerderij, of de vogels waren afkomstig uit Zuidwolde.

Een vergelijking tussen de totalen uit 1968 en 1985 is moeilijk te geven, omdat niet bekend is of randgebieden zoals Rijksweg 41 en Peizerweg in 1968 ook geteld zijn. Wel valt op dat alle broedlokaties uit 1968 sterk in aantal teruggelopen of geheel verdwenen zijn. Aan enkele panden o.a. de Cortinghpoort en poort de Hoogte bevonden zich zowel in 1968 als in 1985 huiszwaluwnesten.

De inventarisatie van 1985 leverde vooral veel broedgevallen op in Paddepoel, Selwerd en Vinkhuizen, samen ongeveer 42% van het totaal. Vogels van Groningen (Boekema et.al. 1983) meldt echter dat de huiszwaluw zich sinds 1970 volledig heeft verplaatst naar de buitenwijken (Paddepoel en Selwerd). Kennelijk is de huiszwaluw de laatste jaren toch ook weer oudere wijken gaan bewonen. Heel opmerkelijk hierbij is een vestiging in de Binnenstad- oost van 15 nesten, met maar liefst 13 nesten aan 1 pand.

Hoewel de inventarisatie van 1986 niet geheel volledig is, is er toch een enorme achteruitgang te bespeuren ten opzichte van 1985, het meest opvallend in Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Laanhuizen.

Mogelijk is op enkele plaatsen het te hoog worden van de beplanting, waardoor de aanvliegroute naar het nest wordt belemmerd, een oorzaak van de afname.

Een nieuwe vestiging werd aangetroffen in Coendersborg. In dezelfde omgeving werden in 1968 ook broedgevallen gemeld. Op andere verlaten broedlokaties werden soms ook huiszwaluwen gesignaleerd zonder dat de vogels tot broeden komen.

3.2. Situering van de nesten.

Verreweg de meeste nesten bevinden zich onder een overstekende witgeverfde houten dakrand of dakgoot, op een ondergrond van een roodachtige metselsteen. In de Grunobuurt zijn de nesten gebouwd onder een lichtgele houten dakgoot, op een donkere metselsteen. Verder werd slechts 1 nest aangetroffen onder een bruin gebeitste dakrand.

Drie nesten bevonden zich op een ondergrond van hout; 1 nest op bruin gebeitst hout, 1 nest op wit geverfd hout en 1 nest tegen een wit raamkozijn.

Wanneer puntdaken aanwezig zijn (vooral in de uitbreidingswijken van 1950 tot 1970) zijn de nokken doorgaans het eerste bezet. Vaak worden ook zijsteunen voor de nestbouw benut, zoals uitstekende dakbalken, regenpijpen e.d.

De hoogte waarop gebroed wordt ligt globaal tussen de 5 en 10 m.

3.3. Windrichting waarop de nesten hangen.

Voor het overzicht van de windrichting waarop de nesten hangen zijn alleen de gegevens van 1985 gebruikt. De resultaten zijn in 8 windrichtingen weergegeven.

windrichting	N	NO	O	ZO	Z	ZW	W	NW
aant. nesten	37	11	30	10	19	3	16	2

Hoewel waarschijnlijk het aanbod van geschikte nestelplaatsen een belangrijke factor zal zijn, is er toch een duidelijke voorkeur te bespeuren voor het noorden en het oosten.

In Vinkhuizen werden uitsluitend nesten gevonden onder uitspringende daken op de uiteinden van rijtjeshuizen. De huizen zijn noord-zuid of oost-west gesitueerd. Het aanbod van geschikte nestelplaatsen is op de tegenover elkaar liggende huisuiteinden gelijk. Een vergelijking van het aantal bewoonde nesten geeft het volgende beeld:

14 nesten op het noorden tegenover 1 op het zuiden en 8 nesten op het oosten tegenover 5 op het westen.

3.4. Koloniegrootte

Tabel 2 laat de koloniegrootte zien en de frekwentie ervan in de jaren 1968, 1985 en 1986.

Onder koloniegrootte wordt hier verstaan, het aantal nesten wat zich aan 1 pand bevond. Bij doorlopende bebouwing zijn alleen nesten die dicht bij elkaar gebouwd zijn als 1 kolonie beschouwd. Gemakshalve worden solitaire nesten ook als kolonie aangemerkt. De koloniegrootte ligt tussen de 1 en 13 nesten. Het overgrote deel van de kolonies bestaat uit 1 en 2 nesten, in 1985 en 1986 bijna 90% van het totaal. In 1986 bestonden zowel de verlaten als de nieuwe kolonies bijna uitsluitend uit 1 of 2 nesten. De grotere kolonies bleven vrij stabiel.

3.5. Verstoring

Op verschillende plaatsen werden resten en contouren van oude nesten aangetroffen. Het is mij niet bekend of dit oude verlaten broedplekken, danwel verstoorde nesten betreft.

Wel is zeker dat in 3 gevallen de nesten zijn uitgestoten. Ook werd op enkele plaatsen vastgesteld, dat de huiszwaluwen wel met nestbouw begonnen, maar de onafgemaakte nesten plotseling verlieten. De oorzaak hiervan heb ik niet kunnen achterhalen.

In 1986 werden o.a. in de Zeeheldenbuurt i.v.m. schilderswerkzaamheden na het broedseizoen enkele nesten verwijderd. In hoeverre dergelijke noodzakelijke ingrepen invloed hebben op de herbezetting van de broedlokatie zal het komende broedseizoen moeten leren.

3.6. Huiszwaluwnesten als broedgelegenheid voor andere soorten.

Aan dit onderdeel heb ik tot nu toe weinig aandacht besteed. Eduard Koopman vermeldt in 1968 4 broedgevallen van de huismus in huiszwaluwnesten. In 1984 t/m 1986 constateerde ik jaarlijks minimaal 2 broedgevallen, en hingen bij enkele nesten strootjes e.d. uit de nestopening, hetgeen een kenmerk is van door musen bezette nesten. Of deze nesten ook daadwerkelijk bewoond waren heb ik niet geconstateerd. In de Hoogte vond in 1984 een waarschijnlijk broedgeval van een gierzwaluw in een huiszwaluwnest plaats. De gierzwaluw werd herhaalde malen in- en uitvliegend gezien (waarneming Jan Doevendans).

4. Nawoord

Het is de bedoeling dat het onderzoek de komende jaren wordt voortgezet. Mensen die mee willen doen met de telling, of nog over gegevens van de afgelopen jaren beschikken, kunnen contact opnemen met ondergetekende of met Jan Doevendans, Bui-

jaar	koloniegrootte					aantal kolonies	gem. aantal nesten per kolonie
	1	2	3-5	6-10	>10		
1968	51%	26%	18%	5%	-	65	2.11
1985	64%	25%	7%	3%	1%	73	1.78
1986	70%	18%	8%	2%	2%	51	1.73

Tabel 2. Koloniegrootte van de huiszwaluw in de stad Groningen in 1968, 1985 en 1986. De frekwentie is weergegeven in procenten.

tenbedrijf B.B.Z., Verlengde Grachtstraat 14, 9717 GG Groningen. Laatstgenoemde geeft voorlichting aan enkele woningbouwverenigingen over het behoud van de huiszwaluw bij renovatie e.d. en onderzoekt mogelijkheden voor het plaatsen van kunstmatige broedgelegenheid.

Dank ben ik verschuldigd aan Eduard Koopman voor het beschikbaar stellen van de gegevens van de inventarisatie uit 1968, Lenze Hofstee voor het napluizen van het C.J.N. archief Groningen, Jan Doevendans voor aanvullende gegevens voor de jaren '84 t/m '86, Henk v.d. Brink voor het uitlenen van het Avifauna archief en Ina v.d. Beld en Rita Viersma die een bijdrage leverden aan de tellingen.

5. Literatuur.

- Boekema, E.J., Glas, P. en Hulscher, J.B., 1983. De vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis b.v. Groningen.
- Dijk, A.J. van en Os, B.L.J. van, 1982. De vogels van Drenthe. Van Gorcum. Assen.
- Hustings, M.F.H., Kwak, R.G.M., Opdam, P.F.M. en Reijnen, M.J.S.M., 1985. Vogelinventarisatie, achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc. Wageningen, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Menzel, H., 1984. Die Mehlschwalbe. Die Neue Brehm-Bücherei, Wittenberg-Lutherstadt.
- Het Vogeljaar, jaargang 34 (4&5) 1986. (Themanummer over de huiszwaluw).

Anne van Dijk, Nieuwe Boteringestraat 55, 9712 PH Groningen, tel. (050) 144499.

